

ביטוח ילדים

קצבת ילדים

קצבת ילדים משולמת בכל חודש לכל המשפחות עם ילדים בישראל ומטרתה העיקרית לסייע בהוצאות גידולם של הילדים. חוק ביטוח ילדים נחקק ב-1959 ומאז תוקן פעמים רבות כדי להתאים את תנאי הזכאות לקצבאות ואת סכומיהן לתמורות במדיניות הפיסקלית בארץ¹.

לוח 1: סכום הקצבה לילד לפי מקומו במשפחה (נ"ח). 2013-2022

מקום הילד במשפחה	ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי ויותר
מאוגוסט 2013					
ילד חדש	140	140	140	140	140
ילד ותיק	140	140	172	336	354
ממאי 2015					
ילד חדש	150	188	188	188	150
ילד ותיק	150	188	188	336	354
מינואר 2018					
ילד חדש	150	189	189	189	150
ילד ותיק	150	189	189	336	354
מינואר 2019					
ילד חדש	152	191	191	191	152
ילד ותיק	152	191	191	340	359
מינואר 2020					
ילד חדש	152	192	192	192	152
ילד ותיק	152	192	192	340	359
מינואר 2022					
ילד חדש	156	197	197	197	156
ילד ותיק	156	197	197	340	359

1 ראו דוחות שנתיים קודמים.

במאי 2015, בעקבות הסכמים קואליציוניים, הוגדלו קצבאות הילדים (לאחר שהן הופחתו באוגוסט 2013), ובמקביל הונהגה תוכנית **חיסכון לכל ילד**: חיסכון לטווח ארוך לילדים, כחלק משינוי מבנה הקצבה, כך שהעלות הכוללת תגיע לגובה החיסכון שהושג באוגוסט 2013. סכומי הקצבה, הצמודים למדד המחירים לצרכן², לא השתנו ממאי 2015 עד סוף 2017, משום שהמדד לא עלה בשנים אלה (לוח 1). בין 2018 ל-2020 עודכנו הסכומים לפי עליית המדד, וב-2021, עקב ירידת המדד, הסכום הבסיסי נותר כשהיה וכך גם הקצבה. ב-2022 עלה המדד והועלו גם סכומי הקצבאות. בשנת 2022 לכל הילדים שנולדו לפני 2003 מלאו 18 שנים ולכן לא נותרו "ילדים ותיקים" בקצבה.

המשפחות המקבלות קצבת ילדים

מספר המשפחות ששולמו להן קצבאות ילדים הגיע ב-2022 ל-1.252 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.1% לעומת 2021 (לוח 2). מספר הילדים (עד גיל 18) במשפחות אלה הגיע ל-3.07 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.3% (לוח 3). מספר המשפחות שקיבלו קצבה בעבור ילד אחד גדל ב-0.7% והגיע לכ-371 אלף, ומספרן של אלה שקיבלו קצבה עבור שני ילדים ושלושה ילדים גדל בשיעורים של 1.0% ו-1.2% בהתאמה. התפלגות המשפחות לפי מספר הילדים במשפחה נותרה ללא שינוי ניכר מ-2016, השנה הראשונה בלוח. משפחות עם 1–2 ילדים מהוות כ-60% מסך המשפחות, ומשפחות עם ארבעה ילדים ויותר – כ-18% מסך המשפחות. עם זאת ניכרת ירידה הדרגתית ואיטית של מספר המשפחות שבהן ילד אחד בלבד.

לוח 2: משפחות המקבלות קצבת ילדים לפי מספר הילדים במשפחה (ממוצע לחודש), 2016-2022

השנה	סך כל הילדים	מקומו של הילד במשפחה					
		ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי ויותר	
מספרים (אלפים)							
2016	1,148.5	350.1	353.2	246.1	104.1	45.5	49.7
2017	1,166.9	354.1	359.6	251.0	105.5	46.2	50.5
2018	1,186.1	357.3	366.8	256.0	107.5	46.9	51.8
2019	1,204.4	360.8	372.7	261.0	109.0	48.0	52.8
2020	1,223.1	365.9	377.6	266.3	110.3	49.0	54.0
2021	1,238.5	368.9	382.2	270.3	112.2	49.8	55.0
2022	1,251.9	371.3	386.0	273.5	114.1	50.7	56.3
אחוזים							
2016	100.0	30.5	30.7	21.4	9.1	4.0	4.3
2017	100.0	30.3	30.8	21.5	9.0	4.0	4.3
2018	100.0	30.1	30.9	21.6	9.1	4.0	4.4
2019	100.0	30.0	30.9	21.7	9.0	4.0	4.4

2 מדד נובמבר לשנה החולפת בהשוואה למדד נובמבר בשנה שקדמה לה.

ביטוח ילדים

שנה	סך כל הילדים	מקומו של הילד במשפחה				
		ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי
2020	100.0	29.9	30.9	21.8	9.0	4.0
2021	100.0	29.8	30.9	21.8	9.1	4.0
2022	100.0	29.7	30.8	21.9	9.1	4.1

הילדים המקבלים קצבת ילדים

בעקבות הפחתת קצבאות הילדים בשנים 2003–2004 הוגדרה בשנת 2013 הקבוצה **ילדים חדשים** – ילידי יוני 2003 ואילך. ילדים אלה קיבלו עד יוני 2009 קצבה השווה לקצבת שני הילדים הראשונים, ללא קשר למקומם במשפחה³. מאוגוסט 2013 עד סוף אפריל 2015 חזרה קצבתם של הילדים להיות אחידה, וממאי 2015 שוב השתנתה לפי מקום הילד במשפחה (לוח 1). כאמור, החל ביוני 2021 כל הילדים ששולמה בעבורם קצבת ילדים נולדו החל ביוני 2003.

לוח 3: ילדים שנוולדו בשנים 2004–2022 ומקבלים קצבת ילדים לפי מקומם במשפחה (ממוצע לחודש), 2016–2022

שנה	סך כל הילדים	מקומו של הילד במשפחה					
		ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	
מספרים (אלפים)							
2016	2,785.3	1,148.5	798.4	445.3	199.2	95.2	
2017	2,832.3	1,166.9	812.9	453.2	202.2	96.7	
2018	2,884.4	1,186.1	828.9	462.1	206.1	98.7	
2019	2,934.0	1,204.4	843.5	470.8	209.8	100.8	
2020	2,983.3	1,223.1	857.2	479.6	213.3	103.0	
2021	3,025.9	1,238.5	869.6	487.3	217.0	104.8	
2022	3,066.1	1,251.9	880.6	494.7	221.1	107.0	
אחוזים							
2016	100.0	41.2	28.7	16.0	7.2	3.4	
2017	100.0	41.2	28.7	16.0	7.1	3.4	
2018	100.0	41.1	28.7	16.0	7.1	3.4	
2019	100.0	41.0	28.8	16.0	7.2	3.4	
2020	100.0	41.0	28.7	16.1	7.2	3.5	
2021	100.0	40.9	28.7	16.1	7.2	3.5	
2022	100.0	40.8	28.7	16.1	7.2	3.5	

3 144 ש"יח ב-2013/8-2014, 120 ש"יח ב-2005/12-2014, 148 ש"יח ב-2006 וב-2007, 152 ש"יח ב-2008, 159 ש"יח ב-2009, 165 ש"יח ב-2010, 169 ש"יח ב-2011, 173 ש"יח ב-2012, 140 ש"יח ב-2013/8-2015; 150 ש"יח ממאי 2015.

מענק לימודים

מענק לימודים משולם לפני פתיחת כל שנת הלימודים עבור ילדים בני 6–18 במשפחות חד-הוריות (הורים עצמאים) או במשפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום האלה: הבטחת הכנסה, דמי מזונות, קצבת נכות, קצבת אזרח ותיק וקצבת שאירים. גובה המענק הוא 11.6% מהסכום הבסיסי (1,046 ש"ח ב-2022).

בשנים 1992–1998 שולם המענק רק למשפחות חד-הוריות, ומאוגוסט 1998 – גם למשפחות עם ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מהגמלאות האמורות. עד 2016 שולם המענק בעבור בני 14–18, ומ-2016 הורחבה הזכאות עד גיל 18.

ב-2022 קיבלו מענק לימודים כ-132 אלף משפחות, שהן כ-11% מכלל המשפחות עם ילדים בארץ. מרבית המשפחות – 85% – היו חד-הוריות (כ-112 אלף), שעומן נמנו גם משפחות עם 4 ילדים ויותר והיתר – 15% – משפחות עם שני הורים וארבעה ילדים או יותר (כ-20 אלף). במשפחות שקיבלו מענק היו בסך הכל כ-262 אלף ילדים, שהם כ-8.5% מכלל ילדי ישראל (עד גיל 18). הסכום הכלל של המענק היה ב-2022 280.6 מיליון ש"ח.

תוספת משפחה

תוספת משפחה משולמת למשפחות עם שלושה ילדים ויותר המקבלות מהמוסד לביטוח לאומי גמלה להבטחת הכנסה או דמי מזונות בעבור הילדים השלישי והרביעי. התוספת משולמת מ-2003, ונועדה לפצות על הפגיעה הכפולה במשפחות אלה בקצבאות הילדים ובגמלה להבטחת הכנסה – עם קיצוצן בתוכנית הכלכלית של 2003.

לוח 4: משפחות המקבלות תוספת משפחה לפי גודל המשפחה (אחוזים).
2022-2016

השנה	מספר המשפחות	אחוזים		
		סך הכל	עם 3 ילדים	עם 4 ילדים ויותר
2016	20,202	100.0	41.3	58.7
2017	18,527	100.0	42.4	57.6
2018	16,844	100.0	42.5	57.5
2019	15,806	100.0	42.8	57.2
2020	17,500	100.0	43.2	56.9
2021	15,511	100.0	43.3	56.7
2022	13,705	100.0	42.8	57.2

* כולל עדכון נתונים לשנים קודמות.

סכומי התוספת ב-2022 נותרו כמעט ללא שינוי מאוגוסט 2013: למשפחות עם שלושה ילדים 102 ש"ח ולמשפחות עם ארבעה ילדים 204 ש"ח. בסך הכול קיבלו את התוספת ב-2022 כ-13.7 אלף משפחות בסכום כולל של כ-26.3 מיליון ש"ח, כמחצית מהן (כ-57%) משפחות עם ארבעה

ביטוח ילדים

ילדים או יותר (לוח 4). מ-2013 עד 2021 שיעור המשפחות עם שלושה ילדים המקבלות את התוספת היה במגמת עלייה קלה ושל משפחות עם ארבעה ילדים ויותר בירידה קלה. בשנת 2022 התהפכה המגמה ושיעור המשפחות עם שלושה ילדים ירד מעט בעוד שיעור המשפחות עם ארבעה ילדים עלה עלייה קלה.

היקף התשלומים

ב-2022 ירדו התשלומים לקצבאות הילדים (לא כולל חיסכון לכל ילד – ראו להלן) ב-0.7% במונחים ריאליים לעומת 2021 (לוח 5). חלקם של תשלומים אלה הגיע ל-5% מכלל תשלומי הגמלאות לעומת 4.5% ב-2021 (ללא המענקים בתקופת הקורונה). העלייה בחלקם של קצבאות הילדים נובעת בעיקר מהירידה בתשלומי דמי אבטלה.

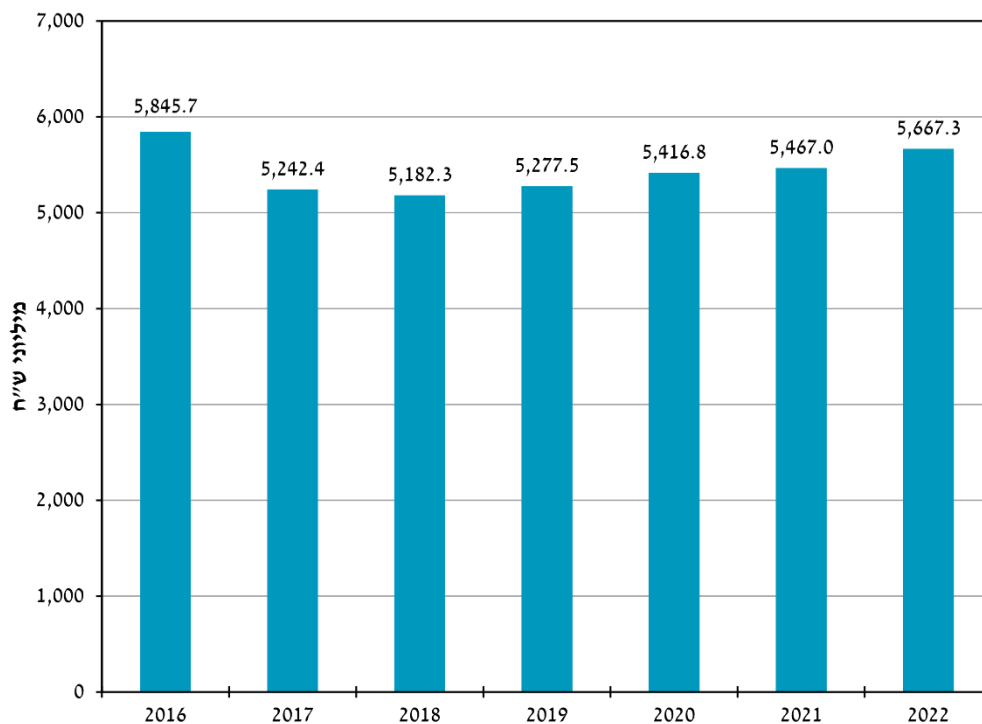
ב-2022 שולמו קצבאות ילדים בסך כ-5.7 מיליארד ש"ח. בסך הכול שולמו בענף ילדים 9.05 מיליארד ש"ח, הכללים גם את החיסכון לטווח ארוך – ירידה ריאלית של 0.5% לעומת 2021 (תרשים 1).

לוח 5: התשלומים לקצבת ילדים ולמענק לימודים
(מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים וקבועים), 2022-2016

השנה	הסכום כולל*		קצבת ילדים		מענק לימודים	
	במחירי שוטפים	במחירי 2022	במחירי שוטפים	במחירי 2022	במחירי שוטפים	במחירי 2022
2016	6,040.0	6,483.0	5,770.5	6,193.6	247.5	265.6
2017	9,680.8	10,365.6	5,187.4	5,554.5	245.9	263.3
2018	8,443.0	8,968.2	5,169.4	5,490.8	246.9	262.3
2019	9,148.8	9,636.5	5,308.0	5,591.7	254.1	267.6
2020	8,610.1	9,122.7	5,416.8	5,739.2	254.7	269.9
2021	8,713.3	9,096.2	5,467.0	5,707.2	263.8	275.4
2022	9,046.9	9,046.9	5,667.3	5,667.3	280.6	280.6

* לרבות תשלומים מנהליים לגורמי חוץ.

תרשים 1: התשלומים לקצבאות ילדים (מיליוני ש"ח, מחירי 2022), 2016-2022



חיסכון לטווח ארוך ("חיסכון לכל ילד")

בינואר 2017 השיקו משרד האוצר והמוסד לביטוח לאומי תוכנית חיסכון ארוך טווח, שמטרתה להבטיח לכל ילדי ישראל חיסכון שישמש אותם בהגיעם לגיל 18 או 21 בתחילת דרכם כבוגרים. במסגרת התוכנית מופקדים בכל חודש, נוסף על קצבת הילדים (להלן "הפקדת בסיס"), 52 ש"ח⁴ מכספי המדינה, על פי בחירת ההורים, לתוכנית חיסכון בבנק או בקופת גמל. ההורים רשאים להפקיד סכום נוסף בגובה 52 ש"ח (המופחת מקצבת הילדים) ובכך להכפיל את ההפקדה החודשית לחיסכון (להלן "הפקדה נוספת").

בשנת 2016 נערך מכרז לבחירת הגופים הפיננסיים – בנקים וקופות גמל – שינהלו את כספי החיסכון בתוכנית. במכרז נבחרו ופעלו 20 גופים – 9 בנקים ו-12 קופות גמל. עבור ניהול כספי החיסכון משלמת המדינה לבנקים באמצעות המוסד לביטוח לאומי דמי תפעול של 6 אג' לכל שורת דיווח, ולקופות הגמל – דמי ניהול בשיעור שנתי של 0.23% מהכספים הצבורים בקופות.

4 בתחילת התוכנית הסכום היה 50 ש"ח.

ביטוח ילדים

את התשלומים החדשיים אפשר להפריד בשני מסלולים – בבנקים או בקופות הגמל. הבוחרים קופת גמל (או הילד, בגיל 18) רשאים לנייד את כספי החיסכון בין הקופות השונות או בין מסלולי ההשקעה השונים באותה הקופה, והבוחרים בתוכנית חיסכון רשאים לעבור בין מסלולי חיסכון שונים באותו בנק פעם בחמש שנים. בשני המקרים אין אפשרות לעבור בין שני מסלולי ההפקדה ובמקרה של בנק – גם לא לבנק אחר.

הזכאות לחיסכון היא לילדים שב-5/2015 טרם מלאו להם 18 שנים. הואיל והקופות נפתחו ב-1/2017, הרי בעבור 20 החודשים שבין 5/2015 ל-12/2016 (תקופת ה"רטרו"), הסכום המלא לכל ילד היה 1,000 ש"ח, שאותם המדינה השלימה בתוכניות החיסכון של ילדים אלה⁵.

באוכלוסיית הילדים שתי קבוצות: מי שנולדו לפני ינואר 2017 – לאלה נפתחה תוכנית חיסכון בינואר 2017 ולהוריהם ניתנו שישה חודשים לבחור את המסלול (עד יוני 2017); ומי שנולדו מינואר 2017 ושהוריהם ניתנו שישה חודשים מחודש הלידה לבחירת מסלול החיסכון.

בדצמבר 2022 היו כ-3.5 מיליון תוכניות חיסכון פעילות בסוף השנה וכ-117 אלף תוכניות נפדו במלואן. לכ-2 מיליון ילדים (56%) נבחרה תוכנית חיסכון בידי הוריהם, לשאר – כ-1.2 מיליון (33%) שהוריהם לא בחרו תוכנית⁶ – המוסד בחר כך: לילד ראשון קופת גמל בסיכון מועט, ומהילד השני כבחירת הוריו בילד הראשון. החל בדצמבר 2022 השתנתה ברירת המחדל במקרים שההורים לא בחרו: לילד הראשון – אחת מקופות הגמל במסלול סיכון מוגבר, ומהילד השני המסלול דומה לילד שנולד לפניו. כ-2.7 מיליון מן החסכוניות (78%) מנוהלים בקופות גמל וכ-761 אלף (22%) בבנקים. ב-2022 למחצית מהילדים בעלי החיסכון הפעיל (כ-1.7 מיליון) הפקידו ההורים 52 ש"ח נוספים. עד ינואר 2017 נבחרה לילדים עד גיל 14 קופת גמל אקראית ולבני 15–18 נבחר הבנק שבו מופקדת עבורם קצבת הילדים.

מינואר 2017 עד סוף 2022 הופקד בתוכניות החיסכון סכום כולל של 17.8 מיליארד ש"ח – 12.953 מיליארד ש"ח להפקדת בסיס של 52 ש"ח ו-4.860 מיליארד במסגרת התוספת של הפקדת ההורים, המקוזזת מקצבת הילדים (27%). הרווח הכולל מההפקדות בבנקים ובקופות הגמל מאז פתיחת התוכנית הסתכם בסוף 2022 ב-1.138 מיליארד ש"ח.

ילדים שנולדו מינואר 2017

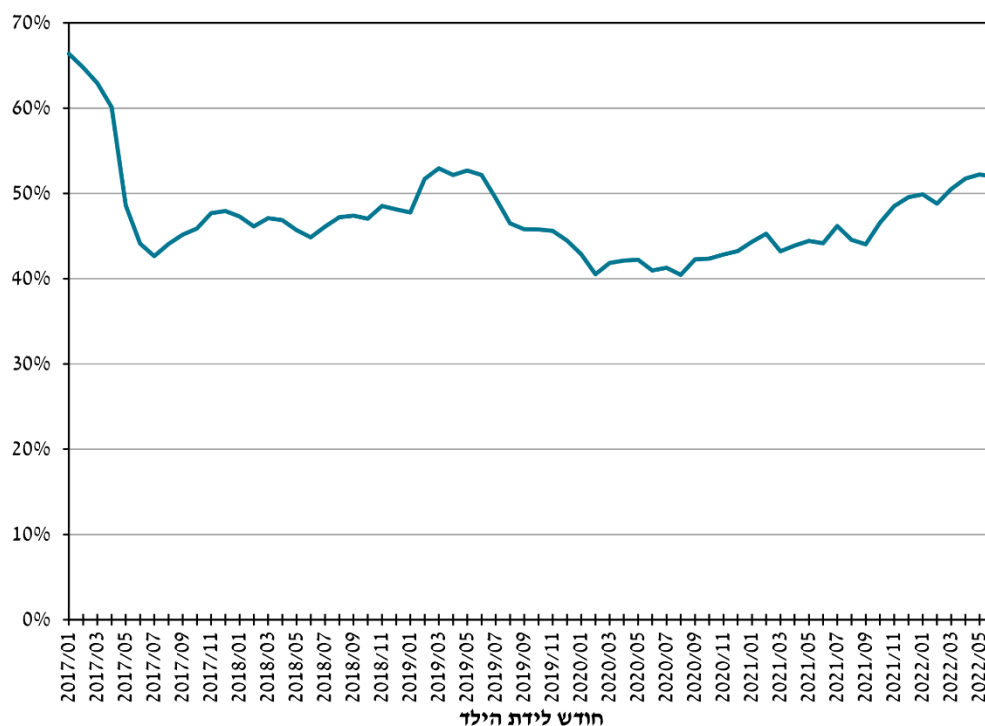
שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם מסלול השקעה (קופת גמל או בנק) ירד מכ-67% בקרב ילידי ינואר 2017 (מועד תחילת תוכנית חיסכון ארוך טווח) לכ-44% בקרב ילידי יוני של אותה שנה, עלה מעט לכ-48% בקרב ילידי סוף 2017 והתייצב ב-2018 במוצע של 47%. במחצית

5 המדינה השלימה את סכום החיסכון לקופת הרטרו במהלך שלוש שנים – 2017–2019. בפועל הוחלט להקדים את התשלום בגין תקופת הרטרו, כך שהועברו לקופות תשלומים בגין 5/15 עד 10/16 לכל הילדים שהיו זכאים בתקופה זו. זאת ועוד: לכל הילדים שהגיעו לגיל 18 הופקד מלוא הסכום שהם היו זכאים לו וכן מענק בסכום של 500 ש"ח. תשלום הרטרו בגין 11/2016–12/2016 הועבר במהלך יולי 2019.

6 ב-11% מהחסכוניות לא ידוע מי בחר את מסלול ההשקעה כתוצאה ממיזוג וניידות של תוכניות המידע לא נשמר בגופי ההשקעות.

הראשונה של 2019 עלה שיעור זה לכ-52% בממוצע, ומהמחצית השנייה עד סוף 2020 הוא התייצב ברמה של כ-43%. במחצית הראשונה של 2021 הוא עלה במתינות, ל-44% בממוצע, ובמחצית השנייה של 2019 ועד המחצית הראשונה של 2022 עלה לממוצע של 48% (תרשים 2).

תרשים 2: החיסכון לטווח ארוך: שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם מסלול השקעה לפי חודש לידת הילד (נאחזים), 6/2022-1/2017



מרבית ההורים שבחרו לילדיהם תוכנית חיסכון בחרו במסלול השקעה בקופת גמל. שיעור זה עלה בהדרגה מ-72% בינואר 2017 ל-81% ביוני 2022.

שיעור הילדים שנבחר חסכון בקופת גמל גבוה משיעורם של אלו שנבחר להם חיסכון בבנק (תרשים 3). בשני המסלולים שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם תוכנית פחות לאורך זמן ובהתאם לכך עלה שיעור הילדים שעבורם נפתחה תוכנית ברירת המחדל. במחצית הראשונה של 2019 עלה שיעור הילדים שעבורם נבחרה תוכנית בבנק (מ-11.5% בסוף 2018 ל-17.4% באפריל 2019), הוא שב וירד עד 10% בסוף 2019, ובשנת 2020 השיעור הממוצע היה 9.3%. בשנת 2021 הייתה ירידה מתונה, וביוני 2021 הגיע השיעור ל-8.8% לאחר מכן עלה שוב ביוני 2022 והגיע ל-9.8%. שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם קופת גמל היה בממוצע בשנת 2019 כ-35.3%, ובפברואר 2020 הוא ירד ל-31.4%. מאז ספטמבר 2020 השיעור הולך ועולה, וביוני 2022 הוא הגיע ל-42.1% מן התוכניות.

ביטוח ילדים

תרשים 3: החיסכון לטווח ארוך: שיעור הילדים שנבחר עבורם מסלול השקעה לפי המסלול, לפי חודש לידת הילד ולפי סוג הבחירה (ההורים או ברירת המחדל), 6/2022-01/2017

